

CALIU

Butlletí informatiu
d'Antics Escoltes i Guies de la FJS

3^a Època,
núm. 41
Gener 2018



"El bes de la mort". Foto: J. Canet

Activitats

Dissabte cultural: Cementiri
del Poblenou i Can
Framis

Pàg. 2

Col·laboracions

Recordant
l'Aiguabarreig

Pàg. 5

Notícies

En la mort de
Josep Martorell Pàgs. 6, 7, 8

Dissabte cultural (I): El Cementiri del Poblenou (16-XII-2017)

Text i fotos: Jordi Canet

El dissabte 16 de desembre havíem de visitar, dins del programa de Dissabtes culturals, l'Espai Subirachs al Poblenou de Barcelona. Ens l'havia d'ensenyar la filla de l'artista, Judith Subirachs.

Malauradament no va ser possible per raons de salut de la guia i, en lloc de l'Espai Subirachs, vàrem visitar el **Cementiri del Poblenou**.

El cementiri del Poblenou és conegut també amb el nom de cementiri vell i de "Cementiri de l'Est". Està edificat en el mateix lloc on es va construir el primer cementiri fora muralles, l'any 1775, a iniciativa del bisbe Josep Climent. Dit primer cementiri va ser destruït pels napoleònics en temps de la Guerra del Francès.

Més tard, el bisbe Pau de Sitjar va encarregar el projecte d'un nou cementiri a l'arquitecte italià Antonio Ginesi, el qual el va dissenyar inspirant-se en els principis de la Revolució Francesa (Llibertat, Igualtat, Fraternitat), però que en el transcurs del temps van quedar notablement igualits, en especial el principi d'igualtat. En l'aspecte artístic, l'estil predominant és el neoclàssic amb influències egípcies.

Es va construir entre 1816 i 1819 i va ser ampliat entre 1849 i 1852.

Va acabar havent-hi tres zones ben diferenciades: la dels mausoleus (apta només per als més adinerats), la dels nínxols, i la de fosses comunes, per als més pobres.



Davant la sepultura de Gabriel Bonaplata

Comença la visita guiada i una de les primeres sepultures que veiem és el vas de les despulles dels membres de l'obra de Santa Maria del Mar (1812). A prop d'aquesta la guia ens mostra la sepultura de Gabriel Bonaplata, fabricant d'indianes, que li dóna peu a recordar-nos la història de la família Bonaplata i del primer "vapor" per a l'accionament d'una fàbrica, que va tenir una curta vida per la irritació dels obrers que van calar foc a la fàbrica.

Més enllà veiem el nínxol on va estar enterrat Narcís Monturiol "*inventor del Ictíneo, primer buque submarino, el cual navegó por el fondo del mar en aguas de Barcelona y Alicante en 1860, 1861 y 1862*". Aquí també la guia ens va il·lustrar sobre la vida d'aquest polifacètic personatge i dels seus amics més propers.

Entrant ja cap el fons del recinte, ens aturem davant la creu monumental que recorda les víctimes de l'epidèmia de febre groga de 1821, en què el cementiri va acollir més de 6.000 cadàvers.





La creu en memòria de les víctimes de l'epidèmia de còlera de 1821.

No gaire lluny d'aquesta creu hi ha un panteó amb una escultura en marbre blanc que la guia no té dubtes en qualificar com la més remarcable de tot el cementiri. [Vegeu la portada del present número de CALIU].

S'anomena "el petó de la mort" i representa la mort en forma d'esquelet alat besant el front d'una figura masculina mig ajaguda. És al panteó de la família Llaudet i és obra del taller de Jaume Barba, datada el 1930 i inspirada en uns versos de Mn. Cinto Verdaguer.

Tornant ja cap a l'entrada, veiem un dels epitafis més destacables del cementiri. Diu així:

JOSEP VERNED E'M DIGUÍ
JO QUE SENSE MALS NI DAÑS
PASSATS SETANTA NOU AÑS
ROBUSTO Y TREMPAT VISQUÍ.
UN METJE... NO DIRÉ QUI
SOLS UN DIA 'M VISITÁ.
UN VOMITIU M'ORDENÁ.
RESPONGUÍ QUE NO'L VOLIA.
ELL DIGUÉ QUEM CURARIA
Y VAS MORIR L'ENDEMÁ.

Un dels aspectes curiosos del cementiri és l'ossera, que segons la guia és com un segon cementiri per sota del que es veu. Per una mena de capelleta es baixa a uns soterranis on hi ha les restes procedents dels antics cementiris parroquials de Barcelona.

Però encara ens quedava per veure un dels aspectes més sorprenents del cementiri: "el Santet".

Francesc Canals i Ambrós va morir l'any 1899 a l'edat de 22 anys. Doncs bé, gairebé 120 anys després, és objecte d'una veneració popular que se centra al voltant de la seva tomba al cementiri del Poblenou.

Ja en vida era tingut per un noi molt bondadós, molt generós i amb dots que li permetien preveure el futur. Havia treballat als grans magatzems El Siglo i va predir que quedarien destruïts per un incendi, cosa que va ocórrer realment trenta anys després de la seva mort.

Un cop mort adquirí fama de concedir favors (sempre i quan no es tractés de diners). Hi ha tot un ritual sobre com visitar la seva tomba i demanar-li el favor corresponent.

Al voltant del seu nínxol n'hi ha dotze més, desocupats, perquè la gent pugui dipositar-hi ofrenes tals com espelmes, flors o exvots. El seu nínxol està protegit per un vidre, però per una escletxa la gent hi diposita missatges escrits amb les seves peticions. Existeix un seguit de llegendes al voltant del Santet i la seva sepultura que és objecte d'un culte popular sense cap suport de les autoritats eclesiàstiques.

La visita al cementiri del Poblenou ens ha permès gaudir d'obres d'art, aprendre de la història i, si voleu, meditar sobre la fugacitat de l'existència, però també sobre la pervivència de la fama en algun cas excepcional ☑



Dissabte cultural (II): El Museu Can Framis (16-XII-2017)

Text: Joan Millán

La segona part d'aquesta trobada matinal va tenir un fort contrast amb el que havíem fet a la primera.

Del cementiri del Poblenou ens vàrem traslladar al Museu de Can Framis situat al mateix barri, aprofitant la ubicació del que havia estat la fàbrica de llanes del mateix nom. Aquest Museu, inaugurat l'abril de 2009, pertany a la Fundació Vila Casas i recull una bona part del patrimoni artístic del mecenes que li dona nom.

Malgrat estar dins de la ciutat, en el barri 22@ –que ha sofert una espectacular transformació, acollint un bon nombre d'edificis moderns i espectaculars– cal reconèixer que és poc conegut.

La fàbrica de Can Framis va arribar a ser una de les fàbriques tèxtils més importants i en l'adaptació que s'ha fet per convertir-la en Museu conjuga elements de la arquitectura industrial catalana amb espais de la màxima modernitat. La rehabilitació va ser feta per l'estudi BAAS-Arquitectes l'any 2009.

La col·lecció Vila- Casas és viva i cada any renova l'exhibició de les peces d'art contemporani. Com descriu el propietari: *“Es tracta d'un viatge personal, un itinerari que ens mena als recers d'una col·lecció que he nodrit al llarg dels anys mogut per les més íntimes inquietuds. Una proposta oberta i canviant, juganera, si es vol, encara que reflexionada i reflexiva, que posa l'èmfasi en les obres i els seus autors i, perquè no, en el paper que pren la figura del col·leccionista en el moment que ens ha tocat viure.”*

La veritat és que almenys d'entrada, costa apropar-se a l'art modern a aquells que estem acostumats a voler entendre tot el que veiem o escoltem.

Un exemple pot ser llegir un fragment del políptic que entreguen per fer la visita a la col·lecció:

“La contraposició, la juxtaposició, la concentració, la dispersió o, fins i tot l'absència permeten variar, transformar o modificar significats, valors o sentits, però també enriquir i completar conceptes, proposar-ne de nous, perseverar en les nostres conviccions o revisar-les. Amb la plena consciència que construir relats es interpretar el nostre context i fent-ho exposem el nostre subjectiu punt de vista, plantejem l'actual recorregut a través de la col·lecció.”

Malgrat això val a dir que la visita acompanyats per una guia excel·lent, ens va ajudar a fer una bona immersió en la contemplació de les obres exposades i lliurar-nos dels habituals i rutinaris prejudicis amb el que habitualment ens movem quan parlem de l'art modern i ens empenyem en la estèril comparació amb l'art clàssic.

Aleshores, deixant-nos portar per la força dels sentiments se'ns van fer mes properes les obres de noms com Clavé, Guinovart, Tàpies, Hernández Pijoan, Joan Ponç, Viladecans, Ràfols Casamada, Perejaume, Llimós, Llena,... o Agustí Puig que aquest any és el que inicia l'itinerari expositiu. Interessant el contrast final amb algunes obres tals com les del realista Vaquero, o encara més les dels hiperrealistes germans Santilari o el quadre *“Entrada a la plaza de toros de Madrid”* de Ramon Casas, que també pertanyen a la col·lecció.

Una recomanació final. Si no coneixeu el Museu, aneu-hi. No sé si us agradarà, però segur que tindreu la sensació d'obrir una finestra ☑



Recordant l'Aiguabarreig

Text: Campaments i més, recollit al Correu Exprés núm. 266, de 19 de desembre de 2017

El Correu Exprés ha publicat una crida a fer servei als Aiguamolls de l'Empordà que ens ha recordat la Operació Aiguabarreig que va promoure l'Associació d'Antics i Amics de Minyons Escoltes / Guies Sant Jordi de Catalunya de la qual som continuadors.

A continuació reproduïm aquella crida, al temps que esperem que tingui una bona acollida per part dels nois i noies.

Voleu fer servei als Aiguamolls de l'Empordà?

Voleu incorporar en els vostres campaments una activitat de servei ambiental, tot col·laborant amb el Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà? Podreu entrar en contacte amb els tècnics del Parc i col·laborar amb ells en feines d'estudi i millora dels ecosistemes, o de manteniment de les infraestructures d'informació i d'acollida als visitants.

*El projecte "**Fem servei als campaments!**" de Campaments i Més ha incorporat aquesta nova possibilitat, després de contactar amb el director del Parc Natural. Aquells que aneu de campaments al terreny de **La Closa de l'Estanyol**, situat dins el Parc, podeu aprofitar aquesta oportunitat, tot fent alguna d'aquestes tasques:*

- *Desbrossament de camins*
- *Manteniment de mobiliari de fusta*
- *Pintar senyalitzacions d'itineraris*
- *Tècniques de pionerisme amb fusta: bancs, tanques, pontets o passeres, caixes niu...*

- *Neteja de platges, recs, marges, vores de camps: retirada de residus, control d'espècies invasores o al·lòctones*
- *Instal·lar les caixes niu, o fer-ne seguiment o netejar-les*

- *Altres tasques segons necessitats del Parc: informació als visitants, col·laboració en tasques senzilles al costat dels tècnics (censos, plantacions, gestió de basses, seguiment d'itineraris)*

Cal tenir en compte:

- *Els grups hauran de portar els seus propis guants de treball (tipus jardineria)*
- *Cal passar per la seu del Parc Natural del Cortalet per planificar el servei*
- *...*

Si feu els vostres campaments, en d'altres comarques, recordeu que també hi ha possibilitat de fer servei en col·laboració amb d'altres parcs naturals i amb els propietaris d'alguns terrenys d'acampada



Condol per la mort de Josep Martorell Codina

Text i foto: *Extrets de Correu Exprés*

Va ser comissari de Minyons Escoltes des de l'any 1963 fins el 1972. Reconegut arquitecte, va morir a Barcelona a l'edat de 92 anys.

Martorell va tenir una formació molt influïda per l'ambient familiar i per l'escoltisme impulsat per Mossèn Antoni Batlle on posteriorment els anys seixanta i setanta va tenir una destacada actuació com a responsable —comissari de la Delegació Diocesana d'Escoltisme (1957-58) i comissari general de Minyons Escoltes (1963-72)—. Des del moviment escolta va fer una tasca de renovació, promovent una educació per arribar a una societat basada en els principis d'abolició de privilegis, col·lectivització dels béns de producció i democratització de l'opinió i del poder econòmic.

El març de 1966 va ser present a la Caputxinada, la tancada d'estudiants i intel·lectuals al convent dels Caputxins de Sarrià on es va constituir el Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona (SDEUB).



Va col·laborar en la *Circular de Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi* i al Congrés de Lieja del 1965, amb la ponència *Escoltisme i política*. I va participar de la publicació [Monogràfic 8 – Sopa de lletres](#) de Minyons Escoltes i Guies de Catalunya amb l'article titulat *Les delegacions Diocesanes d'Escoltisme (DDE)* ☑

Els escrits de Josep M. Martorell a la *Circular*

Segons l'obra del P. Genís Samper *50 anys d'escoltisme català*, el 1963 Josep M. Martorell ja va publicar dos articles a *La Roda*, revista de la Ruta de la DDE: *Defensa dels oficis* i *L'oració a l'evangeli*.

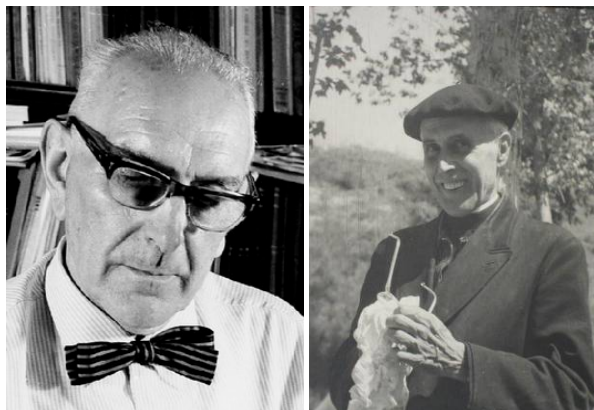
El mateix 1963 comença a publicar un total de 41 articles a la *Circular* de la DDE (de Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi de Catalunya a partir de mitjans de 1971). Els temes tractats són molt variats, generalment relacionats amb els principis, l'estructura, els mètodes i el funcionament de l'escoltisme, però també d'interès més general, com, per exemple: *Reflexions sobre els fets dels caputxins* (1966); *Alfons Carles Comín* (1968); *En Josep Sans 1915-1968* (1968); *Petit comentari a dos fets recents* (1969); *La natura* (1971, 1975); *La figura del bisbe en la comunitat diocesana* (1971) ☑

Josep Martorell

Text: Joan Millán

Fotos: d'Internet

En Josep va ser, per molts dels qui els anys seixantes i setantes dedicàvem moltes hores a l'escoltisme en llocs de diferents responsabilitats, el mestre i líder indiscutible. La seva mort ens ha deixat sense un referent del que representa dedicar una bona part del seu temps al servei a la societat, especialment en el seu cas a l'educació i a l'escoltisme.



Artur Martorell (esquerra) i Mn. Antoni Batlle

Ben segur que en aquests aspectes ell recollia la influència de dues persones claus en la seva formació: el seu pare Artur, mestre de pedagogs, i Mn. Batlle, figura fonamental en la recuperació de l'escoltisme després de la contesa civil. Eren temps difícils per l'associacionisme, en especial per tot allò que tingués "aroma" de català (i que esperem que mai tornin).

El seu compromís personal va quedar manifest en nombroses ocasions com per exemple en la seva participació en la Caputxinada.



Una imatge de la Caputxinada. Dret a l'esquerra, Ricard Pedrals.

Durant els deu anys llargs en el quals ell va tenir la responsabilitat de Comissari General, càrrec en el que havia succeït a Jordi Bonet, el Moviment va tenir una consolidació d'estructures i una expansió deguda en bona part a l'engrescament dels caps que treballàvem al seu costat. La seva presència a les llargues reunions nocturnes que tenien lloc als locals de Llúria 5, o les trobades a Castellvell, era una garantia de que no es perdria el temps amb divagacions que no portaven en lloc. He de reconèixer que moltes de les coses que vaig aprendre d'ell m'han estat molt útils en la vida professional, així com he d'agrair-li el suport personal que en moments delicats em va dedica r junt amb la seva esposa Roser.

No vull acabar aquesta breu ressenya sense recordar que l'any 2017 ens ha deixat sense tres persones que han estat essencials en la recuperació i consolidació de l'escoltisme al nostre país: Ricard Pedrals, Genís Samper i Josep Martorell. A tots tres el nostre agraït reconeixement ☑



En el comiat de Josep Martorell

Text: Ramon M. Nogués, escolapi, llegit en el funeral.

EL SÍMBOL COM A EXPRESSIÓ FONAMENTAL

Els aspectes més importants de l'experiència humana admeten la descripció d'algunes de les seves facetes, però l'expressió més adequada de la seva totalitat només la pot donar el símbol, la metàfora, l'expressió artística... per la plenitud que poden expressar i que la simple descripció no expressa. De l'amor, per exemple, en podem descriure la bioquímica o les reaccions del sistema nerviós, però què es viu estimant, només ho pot dir el poema. Per això Picasso deia que l'art "eren mentides que deien la veritat", és a dir, formes simbòliques, aparentment poc rigoroses però que expressaven allò més profund que la pura descripció (la veritat "científica") mai no pot expressar.

Amb la mort ens trobem davant d'una d'aquestes experiències limítrofes. Biològicament sabem ben bé de què es tracta (biomèdicament podem explicar a quines deficiències obeeix), però quan ens afecta de prop només és adequat el llenguatge simbòlic. Per això en ocasió de la mort parlem de traspàs, o sigui de canvi de lloc, de mudança, que és una forma d'indicar un canvi fort. I sovint es parla simbòlicament de canvi de casa. En moltes tradicions espirituals i religioses d'arreu del món i de totes les èpoques, s'utilitza el canvi de casa o de lloc d'estada com a símbol d'un canvi quasi ontològic que sofreix l'humà quan mor.

D'aquest canvi quasi ontològic només en podem parlar des de la nostra limitada psicologia, perquè només disposem d'aquest recurs per a descriure una realitat que ens depassa. Quan morim doncs, diem que fem una mudança, canviem de casa.

LA CASA.

La casa és una realitat antropològica de gran significació espiritual. La casa típicament ens acull, ens dona aixopluc, protecció, escalf, ocasió de convivència, plataforma de dinamització del grup... En el comiat d'en Josep, parlar de cases és del tot pertinent, atès que en la seva personalitat va destacar la seva professió d'arquitecte i les cases fetes per l'equip del que formà part les veiem en molts llocs de la nostra ciutat.

La casa familiar ve a ser l'analogat principal de la casa. És la referència del grup més original (a l'origen) de cada u de nosaltres. És el lloc d'on se surt per a viure i a on es torna per recuperar forces i trobar escalf. Encara avui parlem de cases pairals per indicar els orígens primers de les nostres genealogies, és a dir, d'allò que ens engendrà en molts aspectes.

També hi ha edificis i "cases" construïts de pedres vives, i això són les institucions que creem per a edificar la nostra convivència. Es tracta d'una arquitectura social en la que les persones ens coordinem creativament per a construir la vida dels grups. A la primera carta de Pere del Nou Testament aquest apòstol parla de la construcció de l'Església com un edifici de pedres vives (I. Pe, 2, 5-9). En Josep, es considerà ell mateix sempre com a pedra viva eclesial i participà creativament en la construcció d'edificis de pedra que acollissin aquestes pedres vives que són les comunitats cristianes. Recordo com em comentava en alguna ocasió a propòsit dels edificis religiosos que projectà, que aquells edificis protegien de les inclemències del temps i facilitaven una trobada del grup, però que les autèntiques pedres eren els creients.



Com a pedra viva participà en serveis educatius eclesials com l'escoltisme al que dedicà temps important i prestigi. També com a pedra ben viva fou present en tants esdeveniments ciutadans que en les lluites socials maldaven per tornar la llibertat al nostre poble després dels llargs i foscos anys de la dictadura.

Avui ja entenem que la nostra "casa" és la mateixa Terra. Per primera vegada en la història humana la Terra esdevé motiu de preocupació, com si l'ús i el desgast que li infligim demanessin l'actuació d'arquitectes restauradors que la mantinguin a punt. L'ecologia, terme que es deriva de la "oikos" (la casa en grec), ha esdevingut una ciència de referència per a atendre l'estructura d'aquesta casa que manté tota la vida en el seu funcionament variat i harmoniós.

I encara, impressionats per la moderna cosmologia, ens preguntem per aquesta immensa "casa" que és l'Univers, grandiosa construcció de desenes de milers de milions de galàxies, enmig de les que la nostra Terra és un mínim, micro o "nano" apartament. Aquesta immensa construcció ens deixa astorats i contemplatius, plens d'interrogants, entre sorpresos i fascinants. Aquesta és la nostra immensa casa.

Finalment en el balanç de tot allò en el que habitem, és el Misteri la nostra habitació. I no només el misteri religiós en particular o el misteri com pur enigma, sinó el Misteri tal com l'entengué per exemple Einstein quan l'evocava com a darrera estructura de tota la realitat. Aquest Misteri ens abasta a tots per igual. És l'ordit més pregó del nostre viure. Ens diuen els cosmòlegs que tot plegat (la Realitat) és fruit d'unes fluctuacions quàntiques, fórmula que encara urgeix més la necessitat d'alguna potent simbologia que ens enquadri les coordenades del nostre pensament i dels nostres desitjos.

Des de les fes, anhelem que aquesta casa que és el Misteri ens sigui acolliment benèvol i familiar.

LA CASA DEL PARE

El sistema simbòlic cristià, potent referència de tota la nostra cultura, contempla la casa com a referent del traspàs. L'Evangelí de Joan, després de posar en boca de Jesús una recomanació de serenor, anuncia simbòlicament que Déu/Misteri ens reserva una Casa per a una vida definitiva. En aquesta Casa hi ha lloc per a tots. (Jo. 14,1-6). Tots ens dirigim, per camins insospitats cap a aquesta casa. Serem rebuts per bones mans i tindrem la sorpresa de trobar-nos tots, més enllà del que esperàvem. Per parlar d'això cal respectar sempre el to simbòlic que deixa oberta la visió profunda, aquella "otredad" de la que parlava Octavio Paz, i que preserva la dignitat del llenguatge, mantenint-lo lluny d'una pretesa descripció simplement naturalística o "científica". La utilització proporcionada del llenguatge ens permet entendre aquella expressió de Ernst Bloch (filòsof, físic, músic i marxista, teoritzador del principi esperança) que quan era preguntat cap a on anàvem en l'horitzó de la Gran Perspectiva responia : "Sempre a casa".

Els difunts, com diu la simbologia cristiana utilitzant naturalment el nostre llenguatge sobre l'espai i el temps, "ens han precedit" amb el senyal de la fe-confiança i dormen el son de la pau, un son que no és ni engany ni malson, sinó una mena de indicador o suggeriment d'una plenitud de la que participem com a penyora. Per a compartir aquesta esperança cal tenir una disposició espiritual que es pot considerar com la infusió que enriqueix la beguda o l'espècia que dóna gust al plat. És la disposició que tenen els arquitectes quan, treballant amb pedres, intueixen espais, dimensions i il·luminacions que estan molt més enllà de les pedres i són el resultat d'una creativitat que crea novetat quan les pedres s'han col·locat i assentat en formes innovadores.

Que tots, en el camí cap a Casa, puguem construir bé, tinguem bon camí i bona arribada ☑



<p>Gener</p> <p>Dijous 18</p> <p>Dijous cultural: Visita al dipòsit subterrani d'aigües del Parc Joan Miró</p> <p>Visita que es va haver de cancel·lar fa mesos.</p>	<p>Febrer</p> <p>Dissabte 17</p> <p>Centre de Recuperació de Béns Mobles de Catalunya (CRBMC)</p> <p>Situat a Valldoreix, vetlla per la conservació del patrimoni cultural català.</p>
<p>Març</p> <p>Dissabte 3</p> <p>Fontcoberta i el Pla de l'Estany</p> <p>Trobada amb el Clri. Gral. de MEG, Mn. Jordi Font. Missa pel P. Genís Samper, Ricard Pedrals i Frederic Bassó.</p>	<p>Abril</p> <p>Dissabte 21</p> <p>Ruta Puig i Cadafalch</p> <p>Recorregut per les seves obres a Mataró i Argentona.</p>

Acte d'homenatge a Mn. Joan Batlles

L'acte d'homenatge i recordança a Mn. Joan Batlles Alern se celebrarà, si Déu vol, el dijous dia **1 de febrer de 2018, a les 7 de la tarda**, a la Facultat de Comunicació Blanquerna. El programa detallat de l'acte es donarà a conèixer properament.

CALIU

Rbla. Mossèn Jacint Verdaguer, 10
08197 Valldoreix
anticsescoltes@fundaciojsans.cat
www.fundaciojsans.cat/node/42

